

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ АГРАРНОЇ СФЕРИ

Пропонуються інноваційні підходи щодо вдосконалення системи якості підготовки кадрів аграрного профілю. Аналізуються результати впровадження до навчального процесу педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів.

Ключові слова: навчально-творча діяльність, якість професійної підготовки, управління навчально-творчою діяльністю студентів, дворівнева педагогічна технологія.

Предлагаются инновационные подходы по совершенствованию качества подготовки кадров аграрного профиля. Анализируются результаты внедрения в учебный процесс педагогической технологии управления учебно-творческой деятельностью студентов.

Ключевые слова: учебно-творческая деятельность, качество профессиональной подготовки, управление учебно-творческой деятельностью студентов, двухуровневая педагогическая технология.

The innovation approaches to improve the training quality of agrarian personnel according have been suggested. The application results of pedagogical technology in management of students' educational and creative activities into the educational process have been analyzed.

Key words: educational and creative activities, quality of professional preparation, students educational and creative activities management, two-tier pedagogical technology.

Актуальність обраного напряму досліджень визначається необхідністю підвищення рівня професійно-творчої компетентності фахівців-аграріїв за умов динамічного інноваційного соціально-економічного розвитку аграрного сектора економіки України [6]. Незважаючи на досить високі досягнення вітчизняної освітньої системи підготовки кадрів аграрної сфери, вона не забезпечує потрібної якості. За даними науково-методичного центру вищої аграрної освіти, нині не задоволені своєю практичною підготовкою 47 % випускників аграрних ВНЗ III-IV рівнів акредитації [7, с.110]. Це зобов'язує глибше аналізувати тенденції в професійній освіті, розробляти і впроваджувати сучасні дидактичні системи, які б забезпечували високу якість освітніх послуг.

Проблема якості освіти в Україні ніколи ще не набувала такого важливого ідеологічного, соціального, економічного і технічного значення, як нині. Як зазначає С. М. Ніколаєнко: «У разі систематичних помилок у методології управління якістю освітнього процесу втрати впливатимуть на інтелектуальний потенціал країни, що в підсумку може позначитися на національній безпеці України» [5, с. 4]. Висунення проблеми якості на перший план визначається певними обстави-

нами. По-перше, від якості людських ресурсів залежить рівень розвитку країни та її глобальної економічної конкурентоспроможності. По-друге, якість освіти набуває все більшого значення в забезпеченні конкурентоспроможності випускників вищої школи на ринку праці. По-третє, специфіка управління якістю освіти полягає в тому, що управління діяльністю людини, яка є об'єктом педагогічного впливу, здійснюється через її психічну діяльність, унаслідок чого навчання містить певний елемент невизначеності. По-четверте, якість професійної підготовки фахівців — невід'ємна вимога вищої освіти в процесі інтеграції до європейського освітнього простору.

Зазначені вимоги зумовлюють радикальну організаційну перебудову освітнього процесу у вищих навчальних аграрних закладах з впровадженням асинхронної системи навчання; кредитно-модульної організації навчального процесу; дидактичних основ активізації самостійної роботи студентів; дворівневої моделі підготовки фахівців-аграріїв. Зважаючи на концептуальні напрями розвитку вищої освіти України, нині перевагу слід надавати управлінській концепції організації навчального процесу — моделюванню творчого освітнього середовища викладачем і самостійній роботі студента. За таких умов викладач має стати каталізатором навчальної активності студентів, що спонукала б до генерування творчих ідей, забезпечення професійної самореалізації особистості та формування її кваліфікаційного рівня.

Мета статті — проаналізувати сучасні підходи щодо формування дидактичної системи управління якістю навчально-виховного процесу підготовки творчо обдарованих фахівців аграрної сфери в умовах дворівневої педагогічної моделі управління навчально-творчою діяльністю студентів.

На основі результатів пошукових педагогічних досліджень [4] пропонується вдосконалити якісні аспекти процесу підготовки кадрів аграрного профілю за педагогічним напрямом, що ґрунтується на дидактичній концепції управління навчально-творчою діяльністю. Ця концепція базується на впровадженні управлінських функцій в освітнє середовище, реалізації дворівневої моделі функціонального впливу на навчально-творчу діяльність (НТД) студентів та високому рівні інформаційно-дидактичного забезпечення і технологізації навчального процесу. Дослідження технологічного підходу надають підставу вважати, що процес підготовки кадрів, побудований з позиції педагогічної технології, перетворює навчання на виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом [1; 2; 4].

Важливо зазначити, що навчально-творча діяльність і процес формування творчих здібностей фахівців визначаються, насамперед, програмованим блоком управління, який містить елементи управління, співуправління та самоуправління. Самоуправління НТД — це такі функції студента, як: самомотивація, самопланування, самоорганізація, самоконтроль, саморегулювання, які сприяють активізації навчально-творчої

діяльності і, в результаті, досягнення основної мети — сформованості професійно-творчої компетентності фахівця аграрної сфери. При цьому самоуправління є наслідком регуляторної діяльності викладача і результатом суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача зі студентом. Доказом цієї тези є висновки П. Ф. Каптерева, який наголошує на необхідності створення умов саме для творчого саморозвитку людини, коли: «...закони, форми, правила й істини відкриваються і виробляються самими учнями під керівництвом учителя» [3, с. 28].

Для того, щоб досягти сформованості професійно-творчої компетентності кадрів аграрного профілю, необхідно визначитися з критеріями якості, зазначеними в професійно-кваліфікаційній моделі фахівця, які мають співвідноситися з результативністю, продуктивністю та економічністю. При цьому результативність визначатиме кількісні і якісні показники сформованості знань, умінь та навичок спеціаліста, продуктивність — термін опанування творчого досвіду, а економічність — економію витрат і соціально-економічний ефект від упровадження педагогічної технології. Розглянемо аналіз якісних змін рівня сформованості творчого досвіду студентів за часом педагогічного експерименту на прикладі дисциплін управлінського циклу (табл.).

Аналіз якісних змін рівня сформованості творчого досвіду студентів за терміном педагогічного експерименту

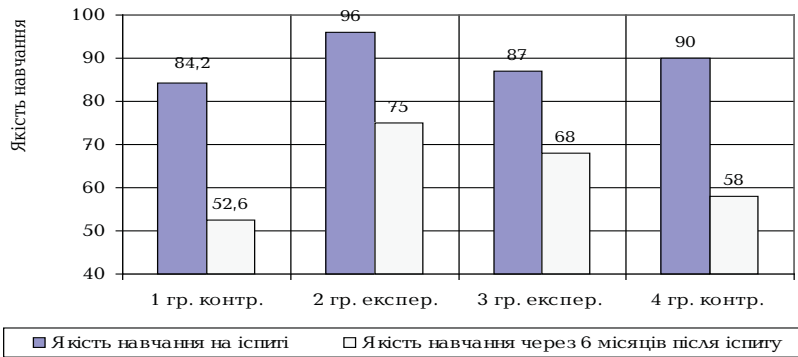
Учасники експерименту	Освітньо-кваліфікаційний рівень	Дисципліни	Рівень сформованості творчого досвіду, бали	Середнє значення ЗПТД, бали	Приріст ЗПТД, %	Загальна ефективність, %
Експериментальні групи	Бакалавр	Основи менеджменту	2,9	2,76	0,54	45,9
		Аграрний менеджмент	2,6			
		Управління персоналом	2,8			
	Магістр	Конфліктологія	3,5	3,3		
		Методика викладання у вищій школі	3,3			
		Вища освіта України і Болонський процес	3,1			

Учасники експерименту	Освітньо-кваліфікаційний рівень	Дисципліни	Рівень сформованості творчого досвіду, бали	Середнє значення ЗПТД, бали	Приріст ЗПТД, %	Загальна ефективність, %
Контрольні групи	Бакалавр	Основи менеджменту	2,3	2,23	0,37	
		Аграрний менеджмент	2,1			
		Управління персоналом	2,3			
	Магістр	Конфліктологія	2,7	2,6		
		Методика викладання у вищій школі	2,5			
		Вища освіта України і Болонський процес	2,6			

Термін динамічного ряду експерименту складав вісім років (2000-2008 рр.). Аналізуючи тенденції якісних змін рівня сформованості творчого досвіду в динаміці (від бакалаврів до магістрів), можна відзначити таке. Абсолютні показники зміни рівня сформованості творчого досвіду (визначається показником ЗПТД) для експериментальних груп збільшуються на 0,54 бали, а для студентів контрольних груп — на 0,37 бали. Приріст ЗПТД у відносних показниках для студентів експериментальних груп склав 45,9 %. Загальний показник сформованості творчого досвіду магістрів експериментальних груп склав 3,3 проти 2,6 у контрольних групах. Також за експериментами виявлено тенденцію підвищення рівня сформованості творчого досвіду від першого до останнього курсів для всіх студентів, що відображає загальні дидактичні закономірності впливу освітніх технологій на рівень професійно-творчої компетентності. Дані експериментів підтверджують гіпотезу автора про те, що організація навчального процесу в системі управління НТД сприяє постійному творчому професійному зростанню фахівців, що забезпечується відповідними показниками якості освітнього продукту [4, с. 45].

Рівень залишкових знань студентів є одним з основних результатуючих показників якості навчально-творчої діяльності, що визначають ефективність педагогічної технології. За даними педагогічних експериментів, залишкові знання студентів, які навчалися за дворівневою педагогічною технологією управління навчально-творчою діяльністю, склали через рік 78 %, а в студентів, що працювали за традиційною методикою — 67 %.

Простежимо якісні зміни у формуванні творчої особистості фахівців-аграріїв. Під час експерименту сформовані експериментальні й контрольні групи за економічним, агрономічним та інженерним напрямками підготовки. Експериментальні групи працювали в умовах зміни організаційно-педагогічних умов, які варіативно брали участь у експерименті. Студентам були створені сприятливі умови освітнього середовища, в якому вони мали можливість індивіалізувати темп опанування навчального матеріалу, вільно обирати дидактичні форми вивчення дисципліни, реалізовувати власні творчі новації. При цьому студенти брали активну участь у нетрадиційних ігрових формах активізації навчального процесу; розробляли тематичні кросворди; готували наукові роботи; проводили наукові семінари і конференції; започаткували освітню студію «Школа молодого лідера».

Рис. Аналіз якості навчально-творчої діяльності студентів за контролем залишкових знань

Наприклад, спільно з науковим центром дидактики менеджмент-освіти проведено всеукраїнський науково-методичний семінар «Управління якістю підготовки менеджерів». До організації проведення семінару були залучені магістри спеціальності «Менеджмент організацій», які пройшли навчальну практику з дисципліни «Методика викладання у вищій школі». Вони мали реальну можливість ознайомитися з організацією наукових заходів державного рівня, сформувати вміння щодо управління суспільними процедурами, стати авторами наукових публікацій.

Педагогічні експерименти довели, що під час організації навчального процесу за дворівневою педагогічною технологією управління навчально-творчою діяльністю кількість творчих консультацій викладачів зі студентами в експериментальних групах зростала порівняно з контрольними більше ніж у два рази. При цьому висока активність навчально-творчої діяльності студентів виявлялася відразу після пред-

ставлення викладачами технологічної картки-пам'ятки вивчення дисципліни і не згасала до останніх занять, що позитивно впливало на кінцевий результат — формування творчої особистості майбутнього фахівця-аграрія. У результаті більше 75 % студентів експериментальних груп отримали залік «автоматом». Особливістю експерименту було активне залучення студентів до самоуправління НТД через макрорівень педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю. Для цього нами було створене творче освітнє середовище, яке дозволяло студентам максимально самостійно приймати рішення щодо самоорганізації НТД. Наприклад, з урахуванням підсумків виробничих практик студенти готували науково-виробничі презентації для абітурієнтів; самостійно організовували і проводили наукові семінари та конференції; започаткували конкурс стіннівок до дня працівника сільського господарства для студентів молодших курсів. Важливим напрямом управління якістю професійної підготовки студентів була організаційно-наукова та методична роботи. Більшість студентів набули лідерських навичок, беручи участь в організації роботи наукового центру дидактики менеджмент-освіти, студентського наукового товариства, спілки молоді і студентів. Ці умови в цілому визначили загальний позитивний ефект від упровадження дворівневої педагогічної технології порівняно з традиційною системою навчання.

Висновки. Для підвищення якості освітньо-виховного процесу підготовки фахівців аграрної сфери обґрунтовано модель дворівневої педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю, яка визначається системою управління, співуправління та самоуправління. Вона дозволяє студентській аудиторії активніше здобувати системні знання, набувати вмінь, навичок, творчого і соціального досвіду; стимулює пізнавальну діяльність, що позитивно впливає на якісні показники ефективності виробничої діяльності майбутніх фахівців-аграріїв.

Перспективи подальших наукових досліджень обраного напрямку бачаємо в таких аспектах:

- розробці моделі формування творчої особистості фахівця-аграрія на основі впровадження інноваційних педагогічних технологій, удосконалення дидактичних моделей, методів, форм та засобів навчання;
- оптимізації критеріїв якості підготовки фахівців, які мають бути відображені в методичних рекомендаціях для самостійної та індивідуальної, роботи студентів;
- розробці освітньо-професійних програм підготовки фахівців-дослідників креативного типу за напрямками професійно-творчої компетентності.

Список літератури

1. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. — М.: Педагогика, 1989. — 192 с.

2. Дмитренко Т. О. Системний аналіз педагогічної технології / Т. О. Дмитренко // Напрямки наукових досліджень кафедри педагогіки: зб. наук. пр. ХДПУ ім. Г. С. Сковороди ; за ред. В. І. Лозової. — Х. : ХДПУ, 1997. — С. 67–70.
3. Каптерев П. Ф. Эвристическая форма обучения в народной школе / П. Ф. Каптерев // Антология педагогической мысли России второй половины XIX — начала XX века. — М. : Педагогика, 1990. — С. 28–36.
4. Нагаєв В. М. Дидактичні основи управління навчально-творчою діяльністю при підготовці аграрних менеджерів / В. М. Нагаєв // Управління якістю підготовки менеджерів: матеріали всеукр. наук.-метод. семінару. — Х. : ХНАУ, 2006. — С. 42–46.
5. Ніколаєнко С. М. Якість вищої освіти в Україні: погляд у майбутнє / С. М. Ніколаєнко // Вища школа. — № 2, 2006. — С. 3–22.
6. Про затвердження Комплексної програми підтримки розвитку українського села на період до 2015 року: постанова Кабінету Міністрів України // Економіка АПК. — 2007. — № 1. — С. 3–34.
7. Хоменко М., Іщенко Т. Прогностичні тенденції підготовки фахівців для аграрного сектору економіки // Вища школа : Наук.-практ. видання. — № 5–6. — 2004. — С.107–114.

Надійшла до редколегії 23.12.2010 р.

УДК — 378.013.42

Н. О. МАКСИМОВСЬКА

СУЧАСНИЙ СТАН ДОЗВІЛЛЕВОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ: СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Розглядається соціально-педагогічний потенціал сучасної дозвіллевої сфери, можливість її вдосконалення та активізації процесу соціального виховання засобами дозвілля.

Ключові слова: *соціально-педагогічна функція, сфера дозвілля, вільний час, дозвіллева діяльність.*

Рассматривается социально-педагогический потенциал современной досуговой сферы, возможность ее совершенствования и активизации процесса социального воспитания средствами досуга.

Ключевые слова: *социально-педагогическая функция, сфера досуга, свободное время, досуговая деятельность.*

The article reveals the social-pedagogical potential of modern recreation sphere, the possibility of its improvement and activation of the process of social education by using recreation.

Key words: *social-pedagogical function, recreation sphere, free time, recreation activities.*

Сучасний соціальний простір являє собою складне утворення, до регулювання життєдіяльності в якому долучають різні політичні, правові, економічні, соціокультурні механізми. Серед складових суспільного буття традиційною є сфера дозвілля, яка в цьому переліку водночас є умовою задоволення культурних, рекреаційних творчих потреб осо-